

رابطه رضایت زناشویی والدین با میزان محبوبیت آنان در نزد فرزندان با و بدون آسیب شنوایی

راضیه اسدی^۱

کارشناس ارشد، گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران

غلامعلی افروز

استاد، گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران

باقر غباری بناب

استادیار، گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران

سوگند قاسم زاده

دکتری، گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران

دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۰۲/۲۵ دریافت نسخه نهایی: ۱۳۹۴/۰۴/۱۳ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۰۴/۲۵

چکیده

رضایت زناشویی مؤلفه‌ای کلیدی در حفظ تعادل زندگی، برقراری سلامت روانی اعضای خانواده و داشتن عملکرد مناسب والدین در تعامل با فرزندان است. پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه رضایت زناشویی والدین با میزان محبوبیت آنان در نزد فرزندان با و بدون آسیب شنوایی انجام گرفت.

پژوهش حاضر از جهت روش، همبستگی به شمار می‌رود. نمونه این پژوهش در کل ۳۰۰ نفر می‌باشد که شامل ۵۰ دانش آموز با آسیب شنوایی و والدین آنان (پدر و مادر) و ۵۰ دانش آموز بدون آسیب شنوایی و والدین آن‌ها (پدر و مادر)، در مقطع دبیرستان شهر تهران می‌باشند. روش نمونه‌گیری برای انتخاب دانش آموزان بدون آسیب شنوایی به صورت تصادفی خوشه‌ای و روش نمونه‌گیری برای انتخاب دانش آموزان با آسیب شنوایی نمونه‌گیری در دسترس است. برای گردآوری داده‌ها از آزمون مقیاس رضامندی زوجیت افروز و پرسشنامه محقق ساخته «سنجش میزان محبوبیت» استفاده شده است. داده‌های به دست آمده با استفاده از روش ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون در نرم افزار SPSS نسخه ۱۹ تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که بین رضایت زناشویی و محبوبیت آنان در نزد فرزندانشان رابطه معنادار وجود دارد و از بین خرده مقیاس‌های رضایت زناشویی، خرده مقیاس رضایت فرزندپروری بهترین پیش‌بینی کننده محبوبیت والدین است. بر اساس یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که رضایت زناشویی والدین اهمیت بسزایی بر میزان محبوبیت آنان در نزد فرزندانشان دارد.

کلیدواژه‌ها: رضایت زناشویی، محبوبیت والدین، دانش آموزان با آسیب شنوایی.

1 razieh.asadi@ut.ac.ir

مقدمه

بخش‌هایی از زندگی زناشویی است که توسط زن و شوهر تجربه می‌شود (۳). پژوهشگران بسیاری معتقدند رضایت زناشویی، متغیر مهم در حوزه خانواده است که در حفظ تعادل زندگی و جو عاطفی، برقراری سلامت روانی اعضای خانواده، مصونیت بیشتر در برابر بیماری‌ها و ایمنی فیزیولوژیکی، کاهش افسردگی و احساس تنهایی، مقابله با فشارهای زندگی، داشتن عملکرد مناسب در زندگی و تعامل با فرزندان، کاهش مشکلات رفتاری فرزندان و افزایش تعامل فرزندان با همسالان در محیط مدرسه مؤثر است (۴-۷). به طور کلی، تولد یک کودک شادی و هیجان را به ارمغان می‌آورد. همچنین تولد کودک چالش‌ها و مسئولیت‌های جدیدی را برای والدین به همراه دارد، زیرا آن‌ها باید زندگی خود را با عضو جدید خانواده تنظیم کنند. این مسئله پذیرفته شده است که تولد کودک استثنایی تأثیر مستقیم بر خانواده می‌گذارد، که این خود باعث تغییر در نقش‌ها و مسئولیت اعضای خانواده می‌شود. نتایج حاصل از این تأثیرات، پیامدهایی مثبت و منفی است که می‌تواند عواقب کوتاه‌مدت و بلندمدت بر عملکرد خانواده داشته باشد (۸). رضایت زناشویی یکی از عوامل محافظتی^۶ برای سازگاری مثبت در موقعیت‌های پرتنش، مانند مراقبت از یک کودک ناتوان می‌باشد (۹). والدین کودکان

خانواده تنها نهاد فطری، طبیعی، بی بدیل و جاودانه انسان است، کمال خانواده در کمال روابط زن و شوهر معنا می‌یابد و در این نگاه فرزند هر قدر عزیز و محبوب و مطلوب است، به عنوان هبه، «هدیه امانتی» در کنار زن و شوهر قرار می‌گیرد (۱). رضایت زناشویی^۲ به عنوان یک کارکرد موفقیت‌آمیز در زندگی زوجها محسوب می‌شود و یک ارزیابی کلی از وضعیت ازدواج است که نتیجه آن بازتابی از خوشبختی و عملکرد مثبت در زندگی زناشویی است (۲). این احساس رضایت هنگامی وجود دارد که وضعیت موجود فرد در روابط زناشویی، مطابق با آنچه که وی انتظار دارد منطبق باشد و ناراضی زناشویی، از عدم تطابق دو وضعیت موجود و مطلوب روابط زناشویی پدید می‌آید (۳). ایس^۳ بر این باور است که راه‌های مختلفی برای تعریف و توصیف رضایت زناشویی وجود دارد و بهترین تعریف توسط هاگین^۴ ارائه شده است. او رضایت زناشویی را این‌گونه تعریف می‌کند: «احساس خوشبختی^۵، لذت و رضایت زن و یا شوهر، با توجه به تمام جنبه‌های زندگی زناشویی». رضایت یک متغیر نگرشی^۶ است، بنابراین به عنوان یک ویژگی فردی در نظر گرفته می‌شود. در واقع رضایت زناشویی یک نگرش مثبت نسبت به

¹⁻ Marital Satisfaction

²⁻ Alice

³⁻ Hagins

⁴⁻ Feeling happiness

⁵⁻ Attitudinal variable

⁶⁻ protective factors

با آسیب شنوایی علاوه بر تحمل سایر فشارهای مرتبط با زندگی عادی، فشار حاصل از وجود کودک با آسیب شنوایی را نیز تحمل می‌کنند. مشکلاتی مانند اختلال در ارتباط گفتاری، مشکلات آموزشی و تحصیلی، هزینه‌های سنگین توانبخشی شنوایی، سمعک و کاشت حلزون باعث نگرانی و استرس والدین می‌شود (۱۰) که این خود می‌تواند باعث نارضایتی زناشویی در بین والدین گردد. علی‌اکبری دهکردی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی باهدف مقایسه میزان استرس در مادران دارای کودک با آسیب شنوایی با سایر مادران دارای کودک کم‌توان ذهنی، آسیب بینایی و عادی دریافتند مادران دارای کودک با آسیب شنوایی از بیش‌ترین تنش برخوردار هستند و از آنجایی که ناشنوایی یک ناتوانی پنهان است، کودک با آسیب شنوایی مجموعه‌ای از مشکلات آموزشی و اجتماعی را با خود به همراه دارد که برای والدین تنش زیادی ایجاد می‌کند (۱۱).

طبق آنچه که گفته شد سازگاری زناشویی در بسیاری از ابعاد زندگی فردی و اجتماعی افراد تأثیر داشته و ایفای نقش والدینی را آسان می‌سازد و بر اتخاذ سبک فرزندپروری مناسب به طور مستقیم مؤثر است (۱۲) و لذا از نتایج این مطالعات پیشین قابل استنباط است که روابط زناشویی والدین می‌تواند نقش مهمی بر میزان محبوبیت آنان نزد فرزندان داشته باشد.

واژه محبوبیت به جایگاه و موقعیتی که فرد در نزد دیگران دارد و به خاطر آن مورد احترام قرار می‌گیرد، اطلاق می‌شود و بیانگر ارزش، احترام و منزلتی است که برای فرد از سوی خانواده و جامعه در نظر گرفته می‌شود. محبوبیت با صفات و رفتارهای مختلفی از جانب فرد ارتباط دارد و مبتنی بر پذیرش اجتماعی است. محبوبیت و مقبولیت اجتماعی در واقع برآیند چندین پدیده اجتماعی همچون نفوذ اجتماعی، همنوایی، قضاوت اجتماعی و نگرش‌های افراد می‌باشد؛ لذا می‌توان گفت پذیرش اجتماعی یعنی اینکه بیشتر افراد به منظور سازگار شدن با دیگران از زاویه دید آنها بنگرند و مانند آنها عمل کنند (۱۳). اگر نگاه سیستمی به نظام خانواده داشته باشیم باید به این نکته توجه کرد که هر خانواده‌ای تعاملات، عملکردها و چرخه‌های زندگی مخصوص به خود را دارد و هر تجربه‌ای که بر یکی از اعضاء خانواده اثر بگذارد همه اعضای خانواده را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین صفات و رفتارهای والدین نسبت یکدیگر می‌تواند محبوبیت آنان را در نزد فرزندان تحت تأثیر قرار دهد. از این رو در پژوهش حاضر تلاش خواهد شد تا رابطه رضایت زناشویی والدین با میزان محبوبیت آنان در نزد فرزندان با آسیب شنوایی و عادی در قالب سوال‌های زیر مورد بررسی قرار گیرد: ۱- آیا بین رضایت زناشویی و محبوبیت والدین دانش‌آموزان با آسیب شنوایی و عادی ارتباط معناداری وجود دارد؟ ۲- کدام یک از خرده‌مقیاس‌های

رضایت زناشویی بهتر می‌تواند محبوبیت والدین را پیش بینی کند؟

روش

پژوهش حاضر، از نظر ماهیت از نوع پژوهش های کمی، از نظر میزان کنترل متغیرها از نوع غیر آزمایشی، از نظر هدف، در زمره پژوهش های کاربردی و از جهت روش، توصیفی همبستگی و تحلیلی به شمار می رود. نمونه این پژوهش در کل ۳۰۰ نفر می باشد که شامل ۵۰ دانش آموز با آسیب شنوایی و والدین آنها (پدر و مادر) و ۵۰ دانش آموز بدون آسیب شنوایی و والدین آن ها (پدر و مادر)، در مقطع دبیرستان شهر تهران می باشند. روش نمونه گیری برای انتخاب دانش آموزان بدون آسیب شنوایی به صورت تصادفی خوشه ای و روش نمونه گیری برای انتخاب دانش آموزان با آسیب شنوایی نمونه گیری در دسترس است. به این طریق که ابتدا از میان تمام مدارس مقطع دبیرستان عادی فهرستی تهیه شد و سپس از بین هر گروه یک مدرسه به صورت تصادفی انتخاب گردید و سرانجام از بین پایه های مختلف، پایه سوم دبیرستان به عنوان نمونه انتخاب شد که به صورت تصادفی از بین دانش آموزان این پایه، ۵۰ نفر برای قرار گرفتن در گروه های مربوطه، انتخاب شدند. برای سنجش میزان رضایت زناشویی والدین از آزمون مقیاس رضامندی زوجیت افروز (۱۳۸۴) استفاده شده است. تجزیه و

تحلیل داده‌ها با روش‌های آمار توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار آماری SPSS نسخه ۱۹ انجام گرفت. به منظوره تبیین معنادار بودن ارتباط بین خرده مقیاس های متغیر رضایت زناشویی و متغیر محبوبیت والدین از ضریب همبستگی پیرسون و همچنین جهت پیش بینی تغییرات محبوبیت والدین دانش آموزان با و بدون آسیب شنوایی از روی متغیر رضایت زناشویی از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد.

ابزار اندازه‌گیری

الف) مقیاس رضامندی زوجیت: این مقیاس جهت ارزیابی میزان رضایت همسران برای فرهنگ جامعه ایرانی توسط افروز (۱۳۸۴) ساخته شد. این مقیاس دارای ۱۱۰ سوال است که در مقیاس چهار درجه ای لیکرت کاملاً موافق، موافق، مخالف و کاملاً مخالف اندازه گیری می شود که به ترتیب نمرات ۴، ۳، ۲، و ۱ را دریافت می کنند. هر چه فرد در این آزمون نمره بیشتری بگیرد، نشان دهنده رضایت زناشویی بالاتر است. این مقیاس از ۱۰ خرده مقیاس تشکیل شده است که جهت ارزیابی و سنجش مؤثر رضایت زناشویی، که با رویکردهای جدید مطابقت داشته و حد بالایی از مناسبت و کفایت را نسبت به بستر فرهنگ جامعه ایرانی- اسلامی دارد، مورد استفاده قرار می گیرد. جهت بررسی همسانی درونی مقیاس از روش آلفای

آزمون و پیگیری گروه‌ها نیز تفاوت قابل ملاحظه‌ای وجود دارد بدین معنی که افراد گروه‌ها که در پس آزمون، نمره‌های بالاتری را دریافت کرده بودند در مرحله پیگیری هم نمره‌های نسبتاً بالاتری داشتند.

این یافته نشان می‌دهد برنامه آموزش مهارت‌های پیش کلامی بر افزایش و بهبود تعامل اجتماعی متقابل کودکان خودمانده با عملکرد بالا در طول زمان هم از پایداراست. یافته‌های تحقیق در دو بخش توصیفی و استنباطی ارائه می‌گردد. براساس یافته‌های پژوهش پدران دانش آموزان عادی (۱۷/۳۴) در رضایت زناشویی نسبت به پدران دانش آموزان با آسیب شنوایی (۱۴/۵۳) از میانگین بالاتری برخوردارند، همچنین مادران دانش آموزان عادی (۱۹/۰۲) در رضایت زناشویی نسبت به مادران دانش آموزان با آسیب شنوایی (۱۶/۲۳) از میانگین بالاتری برخوردارند (جدول ۱).

از بین خرده مقیاس های ده گانه رضامندی زوجیت افروز، بین خرده مقیاس رضایت فرزندپروری و میزان محبوبیت والدین رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($P < 0/01$). به این معنی که والدین دارای نمره بالاتر در خرده مقیاس رضایت فرزندپروری، میزان محبوبیت بیشتری دارند و بالعکس. همچنین خرده مقیاس های رضایت عاطفی ($P < 0/01$)، رضایت رفتاری ($P < 0/01$)، رضایت تعاملی ($P < 0/01$)، رضایت همدلی ($P < 0/01$)، رضایت حمایتی- اجتماعی ($P < 0/01$)، رضایت شخصیتی ($P < 0/01$)، رضایت مشکل

کرونباخ استفاده شده است. ضرایب همسانی درونی ۰/۹۵ برای کل ابزار و ضرایب بین ۰/۸۶ تا ۰/۶۴ زیر مقیاس ها نشان داد که مقیاس دارای همسانی درونی مطلوب و مناسب بوده و قابل اجرا برای بررسی رضامندی همسران است (۱۴).

ب) مقیاس محبوبیت: در این پژوهش به منظور سنجش متغیر «محبوبیت» از پرسشنامه ای که توسط افروز و اسدی (۱۳۹۲)، طراحی شده، استفاده گردید. این پرسشنامه در مجموع دارای ۶۰ سوال می باشد، که ۳۰ سوال آن جهت سنجش محبوبیت مادر و ۳۰ سوال دیگر آن برای سنجش محبوبیت پدر تهیه شده است. به منظور به دست آوردن پایایی این پرسشنامه بر روی یک گروه ۱۰۰ نفری اجرا شد، پایایی این پرسشنامه در نمونه اجرا شده به وسیله ضریب آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفت که ۰/۶۳ به دست آمد.

افته‌ها

جدول ۱، وضعیت شرکت‌کنندگان را در سه سری، پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری نشان می‌دهد. شرکت‌کنندگان گروه آزمایشی در مقایسه با گروه کنترل، نمرات بالاتری در دو موقعیت زمانی پس آزمون و پیگیری داشتند.

باتوجه به جدول ۲، مشاهده می‌شود که بین نمره پیش آزمون و پس آزمون گروه‌های آزمایشی و کنترل در سطح ۰/۰۱ $P <$ تفاوت معناداری وجود دارد و نشان می‌دهد که بین نمره های مرحله پس

از تحلیل رگرسیون، خرده مقیاس‌های عاطفی، تعاملی، نگرشی، رفتاری، حمایتی-اجتماعی، همدلی، مشکل گشایی، شخصیتی، فرزندپروری و مطلوب اندیشی قادراند تا به ترتیب با بتای برابر با ۰/۱۳۰، ۰/۱۱۹، ۰/۱۲۷، ۰/۱۳۱، ۰/۱۱۶، ۰/۱۳۲، ۰/۱۲۹، ۰/۱۱۵، ۰/۱۳۶ و ۰/۱۰۸ محبوبیت والدین را پیش بینی کنند. به این ترتیب که از بین خرده مقیاس‌های رضایت زناشویی، خرده مقیاس رضایت فرزندپروری توانست بیشترین واریانس (۰/۱۳۶) متغیر ملاک یعنی محبوبیت والدین را مورد پیش‌بینی قرار دهد (جدول ۲).

گشایی ($P < 0/01$)، رضایت نگرشی ($P < 0/05$)، و رضایت مطلوب اندیشی ($P < 0/05$) به ترتیب با ضرایبی معادل ۰/۸۱، ۰/۷۹، ۰/۷۷، ۰/۷۶، ۰/۶۹، ۰/۶۴، ۰/۵۵، ۰/۴۷ و ۰/۴۰، با میزان محبوبیت والدین همبستگی دارند. همچنین، بین میزان رضایت زناشویی در کل آزمون با میزان محبوبیت والدین در سطح ($P < 0/01$) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، با افزایش میزان رضایت زناشویی والدین، میزان محبوبیت آنان در نزد فرزندان نیز افزایش پیدا خواهد کرد. با توجه به نتایج به دست آمده

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار متغیر رضایت زناشویی پدران و مادران دانش‌آموزان با آسیب شنوایی و عادی

متغیر مستقل	گروه‌ها	میانگین \pm انحراف استاندارد
رضایت زناشویی پدران	عادی	۳/۳۸ \pm ۱۷/۳۴
	آسیب شنوایی	۴/۵۶ \pm ۱۴/۵۳
رضایت زناشویی مادران	عادی	۴/۱۴ \pm ۱۹/۰۲
	آسیب شنوایی	۵/۳۸ \pm ۱۶/۲۳

جدول ۲- ضریب همبستگی و تحلیل رگرسیون

متغیر پیش‌بین	ضریب همبستگی	سطح معناداری	R^2	F	β	t	سطح معناداری
رضایت عاطفی	۰/۸۱	۰/۰۱	۰/۴۲	۱۰/۲۵	۰/۱۳۰	۲/۳۸	۰/۰۱
رضایت تعاملی	۰/۷۷	۰/۰۱			۰/۱۱۹	۲/۵۴	۰/۰۰۱
رضایت نگرشی	۰/۴۷	۰/۰۵			۰/۱۲۷	۲/۵۳	۰/۰۳
رضایت رفتاری	۰/۷۹	۰/۰۱			۰/۱۳۱	۲/۰۴	۰/۰۱
رضایت حمایتی - اجتماعی	۰/۶۹	۰/۰۱			۰/۱۱۶	۲/۴۸	۰/۰۰۲
رضایت همدلی	۰/۷۶	۰/۰۱			۰/۱۳۲	۲/۸۹	۰/۰۴
رضایت مشکل گشایی	۰/۵۵	۰/۰۱			۰/۱۲۹	۲/۲۱	۰/۰۰۳
رضایت شخصیتی	۰/۶۴	۰/۰۱			۰/۱۱۵	۲/۰۱	۰/۰۲
رضایت فرزندپروری	۰/۸۵	۰/۰۱			۰/۱۳۶	۲/۵۵	۰/۰۳
رضایت مطلوب اندیشی	۰/۴۰	۰/۰۵			۰/۱۰۸	۲	۰/۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

انسان هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه رضایت زناشویی با میزان محبوبیت والدین دانش آموزان با آسیب شنوایی و عادی بود. نتایج نشان داد بین رضایت زناشویی و میزان محبوبیت والدین نزد فرزندان با آسیب شنوایی و عادی رابطه معناداری وجود دارد و سطوح مختلف رضایت زناشویی والدین می‌تواند تغییرات محبوبیت آنان را در میان فرزندان پیش‌بینی کند. این یافته با نتایج پژوهش‌های دیگر مبنی بر اهمیت رضایت زناشویی بر سلامت خانواده همسو می‌باشد (۴-۷، ۱۳). در تبیین این نتایج می‌توان بیان کرد که رضایت زناشویی، حاصل خشنودی و سازگاری زن و شوهر در ابعاد مختلف زندگی مشترک است و استحکام بنیان خانواده و سلامت روان والدین را تضمین می‌کند. یکی از متغیرهایی که می‌تواند تحت تأثیر رضایت زناشویی والدین قرار گیرد، محبوبیت است، محبوبیت بیانگر ارزش، احترام و منزلتی است که برای فرد از سوی خانواده و جامعه در نظر گرفته می‌شود. (۲، ۱، ۱۳). در واقع رضایت زناشویی یک نگرش مثبت نسبت به بخش‌هایی از زندگی زناشویی است که توسط زن و شوهر تجربه می‌شود (۳) و با اطمینان می‌توان گفت این احساس و نگرش مثبت به فرزندان انتقال داده می‌شود. تورنبل و تورنبل^۱ (۲۰۰۱) معتقدند که هر

تجربه‌ای که بر یکی از اعضاء خانواده اثر بگذارد همه اعضای خانواده را تحت تأثیر قرار می‌دهد و هر خانواده‌ای تعاملات، عملکردها و چرخه‌های زندگی مخصوص به خود را دارد (۱۵). رضایت زناشویی در بسیاری از ابعاد زندگی فردی و اجتماعی افراد تأثیر داشته و ایفای نقش والدینی را آسان می‌سازد. پژوهش‌ها نشان دادند که میزان بالای رضایت زناشویی با استرس فرزندی‌پروری پایین، و بهبود کارایی در نقش والدگری در ارتباط است و والدگری ضعیف با اثرات قابل توجهی بر سلامت رفتاری و هیجانی فرزندان همراه خواهد بود (۴-۷). از طرفی تعاملات اعضای یک خانواده خاص خودشان است که آن بر روابط بین فردی اعضای خانواده دلالت دارد که اغلب بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند. ویژگی‌های خانواده شامل خصوصیات هر یک از اعضا می‌باشد. چنانچه خانواده دارای کودک با آسیب شنوایی باشد بدیهی است ماهیت و شدت ناتوانی کودک از یک سو و نیازهای او از سوی دیگر، ویژگی‌هایی در او شکل می‌دهد که این خود بر عملکرد خانواده تأثیر می‌گذارد و البته به همان نسبت واضح است که می‌تواند تحت تأثیر موقعیت اقتصادی، اجتماعی، قومی، مذهبی و ... خانواده قرار گیرد. عملکرد خانواده شامل کلیه وظایف و مسئولیت‌های اعضای خانواده بویژه والدین است (۱۵). همچنین، علاوه بر استرس ناشی از مشکلات فرزند با آسیب شنوایی، عمده‌ترین درگیری‌های والدین شامل نحوه

¹ Turrbull & Turrbull

- Cillessen, A. H. N. (2011). Lansu TAM. Popularity and Social Status . Popularity and Social Status Encyclopedia of Adolescence, 260-268.
- Homish, G. G., Leonard, K. E., & Cornelius, J. R. (2008). Illicit drug use and marital satisfaction. *Addictive behaviors, 33*(2), 279-291.
- Kersh, J., Hedvat, T. T., Hauser-Cram, P., & Warfield, M. E. (2006). The contribution of marital quality to the well-being of parents of children with developmental disabilities.
- Krivickas, K. M., Sanchez, L. A., Kenney, C. T., & Wright, J. D. (2010). Fiery wives and icy husbands: Pre-marital counseling and covenant marriage as buffers against effects of childhood abuse on gendered marital communication?. *Social Science Research, 39*(5), 700-714.
- Lee, M., & Gardner, J. E. (2010). Grandparents' involvement and support in families with children with disabilities. *Educational Gerontology, 36*(6), 467-499.
- Turnbull, A. P., & Turnbull, H. R. (2001). *Families, professionals, and exceptionality: Collaborating for empowerment*. Prentice Hall.
- Vaccari, C., & Marschark, M. (1997). Communication between Parents and Deaf Children: Implications for Social-emotional Development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 38*(7), 793-801.
- Winch, R. F. (2000). Selected studies in marriage and the family. 6th Ed. New York: Henry Holt.
- Watson, S. L. (2008). Families and deferential of diagnosis disability. *J Devel Disabil, 14*(1):51-60.
- Yuksel, M., & Canel, A. N. (2012). The Analysis of Social Competency and Anti-social Behaviors of Children Aged Between 4 and 5 from the Perspective تربیت و پرورش فرزند، درگیری با هیجان‌ات منفی و سختی‌های پیگیری مراحل توانبخشی می‌تواند رضایت زناشویی پدران و مادران دارای دانش آموزان ناشنوا را به خطر اندازد و این امر به نوبه خود می‌تواند باعث کم‌شدن محبوبیت والدین در نزد فرزندان شود. با توجه به نتایج این مطالعه و پژوهش‌های همسو به نظر می‌رسد که رضایت زناشویی والدین اهمیت بسزایی بر میزان محبوبیت آنان در نزد فرزندانشان دارد. با توجه به تأکید متخصصان بر آموختنی بودن مهارت‌های گوناگون رضایت زناشویی می‌توان با آموزش این مهارت‌ها به والدین دانش آموزان با آسیب شنوایی، سطح سلامت روانی و هیجانی آنان را افزایش داده و از این رو احساس رضایت از زندگی را افزایش داد.

منابع

- Afrooz, G. A. (2010). Psychology of Marriage and the Glory of Being a Spouse. 1st ed. Tehran: University of Tehran Press, 122-131. (Persian)
- Afrooz, G. A., Ghodrati, M. (2010). Developing and normalization of Afrooz Marital Satisfaction Scale. *J Psycho Edu sci, 12*(1):1-16.
- Alder, E. S. (2010). Age, education level, and length of courtship in relation to marital satisfaction.
- Aliakbari Dehkordi, M., Kakojbari, A. A., Mohtashami, T., & Yektakhah, S. (2011). Stress in mothers of hearing impaired children compared to mothers of normal and other disabled children. *Audiology, 20*(1), 128-136.

Zainah, A. Z., Nasir, R., Hashim, R. S., & Yusof, N. M. (2012). Effects of demographic variables on marital satisfaction. *Asian Social Science*, 8(9), p46.

of Marital Satisfaction and Some Other Variables. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 4973-4980.
Journal of Intellectual Disability Research, 50(12), 883-893.